

AKTIVNOSTI HRVATSKOG AUTOKLUBA NA PREVENCIJI NESREĆA DJECE

DAMIR NOVAK, NENAD ZUBER*

Stanje prometne sigurnosti u nekoj zemlji najčešće se valorizira prema stupnju nesigurnosti, ugroženosti, opasnosti, odnosno posljedica u obliku prometnih nesreća, povrijeđenih, poginulih u prometu ili prema materijalnoj ili drugim štetama koje nastaju kao negacije stanja sigurnosti. Društvena aktivnost koja ima za cilj sprječavanje određenih događaja, ponašanja ili stanja koja mogu izazvati štetne posljedice, naziva se prevencija, i to u najširem smislu te riječi. Dakle, sustavno vođena preventivna djelatnost, kao dio nacionalne strategije vezene za sigurnost u cestovnom prometu, najčešće je usmjerena upravo na najmlađu populaciju sudionika prometa. Zašto? Od svih korisnika prometnih površina, djecu zasigurno svi smatraju najugroženijom skupinom među sudionicima prometa. Zato su svi vrlo osjetljivi pri spominjanju djece u kontekstu bespotrebnih stradanja od posljedica prometnih nesreća. Prometni odgoj najmlađih, cjeloživotno učenje o prometu i odgajanje za sigurno sudjelovanje u prometu jedna je od najučinkovitijih mjera svih koji mogu svojim preventivno - edukativnim djelovanjem doprinijeti povećanju razine sigurnosti poglavito najmlađih u prometu. Hrvatski autoklub je upravo takve aktivnosti, između ostalih, prepoznao kao ključne i smatra ih svojom misijom.

Deskriptori: PROMET, PREVENCIJA, STRADAVANJE DJECE, PROMETNE NESREĆE, CJELOŽIVOTNO UČENJE

Skraćenice:

HAK - Hrvatski autoklub; SZO - Svjetska zdravstvena organizacija (engl. WHO - World Health Organization); EU - Europska unija; MUP - Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske; AZOO - Agencija za odgoj i obrazovanje; Revija HAK - Revija Hrvatskog autokluba, člansko glasilo; ADAC - Njemački automobilski klub (njem. Allgemeiner Deutscher Automobil-Clube.V.); Test & Training - Austrijski stručni centar za cestovnu sigurnost (engl. Test & Training International Planning and Service GmbH); ZOSPC - Zakon o sigurnosti prometa na cestama Republike Hrvatske; FIA - Međunarodna automobilistička federacija (fra. Federation Internationale de l'automobile); CARE Database - Europska centralna baza podataka o prometnim nesrećama pod pokroviteljstvom Europske komisije u podatkovnom centru u Luksemburgu (engl. CARE: Community Road Accident Database); BILTEN - Bilten o sigurnosti cestovnog prometa; PN - Prometna nesreća; UNICEF - Fond Ujedinjenih naroda za djecu (engl. United Nations International Children's Emergency Fund)

UVOD

Svaka razvijena zemlja nastoji stradanja u prometu svesti na društveno prihvatljivu razinu. To mora biti i jest dugoročni cilj svake zajednice koja sigurnost shvaća kao društvenu kategoriju. Svesti stradanja u prometu i broj prometnih nesreća uopće na prihvatljivu razinu, znači utvrditi niz konzistentnih kvantitativnih i kvalitativnih ciljeva koji određuju strategije djelovanja od nacionalne do lokalne razine. Gubitci od prometnih nesreća (poginuli, povrijeđeni, traumatizirani u najširem smislu, materijalne štete i štete nanesene okolišu) ogromni su i predstavljaju značajan društveni, gospodarski i zdravstveni problem.

Zbog svega navedenoga, zaštita sudionika prometa danas prerasta u univerzalnu odgovornost i nadilazi granice pojedinih zemalja poglavito zbog mobilnosti koja jest nedvojbeno univerzalna kategorija. Temeljem ovakvoga promišljanja posve je razumljivo i očekivano da se na nacionalnoj razini utvrđuje sustav vrijednosti i propisuje minimum standarda

koji uređuju elemente prometnog sustava i daju mu posve razvidnu društvenu dimenziju (harmonizacija propisa, nadzor prometa, sankcije), tehničku dimenziju (ceste i oprema, tehnička ispravnost vozila, ekološki standardi), edukativnu dimenziju (znanja i vještine) i psihološku dimenziju (ponašanja i stavovi).

Zakonom o sigurnosti prometa na cestama Republike Hrvatske (ZOSCP) propisuje se da je Ministarstvo nadležno za poslove obrazovanja dužno u odgojno-obrazovne programe, počevši od predškolskih ustanova, uvrstiti sadržaje primjerene uzrastu, koji imaju za cilj osposobljavanje za sigurno sudjelovanje u prometu te promicanje i podizanje razine prometne kulture (1).

Prometna preventiva u funkciji povećanja sigurnosti cestovnog prometa imanentna je Hrvatskom autoklubu (HAK-u) od početka njegova djelovanja, a isprepletena je sa svim ostalim djelatnostima koje HAK obavlja.

*Hrvatski autoklub

Adresa za dopisivanje:
Damir Novak, dipl. ing. prometa
Hrvatski autoklub
10010 Zagreb, Avenija Dubrovnik 44
E-mail: damir.novak@hak.hr

ULOGA HAK-a U PROMETNOJ PREVENTIVI

HAK jest i bit će provoditelj postojećih i aktivni pokretač novih projekata iz područja sigurnosti cestovnog prometa, nastojeći dati svoj doprinos u kreiranju prometne politike. Jedan od prioriteta HAK-a je zadržavanje vodeće uloge u unaprjeđivanju cestovne prometne sigurnosti u smislu prometne preventive, pogotovo u radu s djecom predškolske i školske dobi te podizanju prometne kulture svih sudionika u prometu (2). Kontinuirani angažman HAK-a na projektima prometne preventive predstavlja društveno odgovorno ponašanje od općeg interesa.

HAK je predložio koncept i aktivno sudjeluje u provedbi zadataka Nacionalnog programa sigurnosti cestovnog prometa Republike Hrvatske (NPSCP), pokrenuo je i aktivno provodi aktivnosti koje proizlaze iz "Desetljeća sigurnosti cestovnog prometa 2011.-2020." Ujedinjenih naroda (3). U oba dokumenta Hrvatski autoklub predviđen je kao nositelj niza akcija i aktivnosti, poglavito edukativno - preventivnih. Kao član Međunarodne automobilističke federacije (FIA-e) sustavno provodi međunarodne kampanje i preventivne aktivnosti FIA-e. Unaprjeđenje sigurnosti u prometu djece predškolske i školske dobi edukacijom jedna je od temeljnih aktivnosti HAK-a. Da bi se te aktivnosti mogle provoditi, HAK je uspostavio vrlo dobru suradnju s partnerima: Ministarstvom unutarnjih poslova (MUP-om), Agencijom za odgoj i obrazovanje (AZOO), dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama, udrugama civilnog društva i drugima.

CJELOŽIVOTNO UČENJE ZA SIGURNO SUDJELOVANJE U PROMETU

Potreba čovjeka za stalnim učenjem tijekom svog životnog vijeka zapravo je suština ljudskog življenja. Upravo taj globalni edukološki koncept neprestanog obrazovanja i odgoja kao bitan dio životnog ciklusa je cjeloživotno učenje. Kada čovjek ne bi pratio sve promjene u svojoj okolini i o njima učio, vrlo brzo bi zaostajao te postao izgubljen i otuđen. Stalno obrazovanje i samoobrazovanje

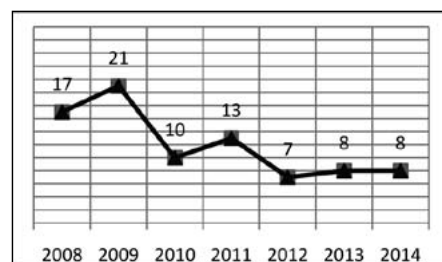
shvaća se kao immanentno svojstvo čovjeka življenja od rođenja pa do smrti. U sustavima koji su izloženi stalnim i značajnim promjenama, cjeloživotno učenje nositelja tog sustava poglavito se pojavljuje kao neizostavna potreba.

Cjeloživotno učenje o prometu i za sigurno sudjelovanje u prometu počinje od najranije dobi u obitelji, a nastavlja se najintenzivnije u predškolskim, osnovnoškolskim odgojno - obrazovnim ustanovama. Naravno, tu ne prestaje, nastavlja se u razdoblju najpogodnijem za osposobljavanje i stjecanje vozačke dozvole, budući da je dobro osposobljen kandidat za vozača nedvojbeno važan segment složenog sustava sigurnosti, a samo osposobljavanje djelatnost šireg društvenog (nacionalnog) interesa. U početnom razdoblju cjeloživotnog učenja najlakše se usvajaju novi sadržaji bez obzira na to radi li se o edukativnoj dimenziji učenja (stjecanja prvih znanja i vještina), psihološkoj dimenziji i usvajanju pozitivnih navika, sigurnosnih ponašanja ili stavova o prometu. Upravo u toj dobi najlakše se djeluje na izradbu pozitivnih stavova i najlakše se stvaraju pozitivne prometne navike.

Cjeloživotnim učenjem i stalnom nadogradnjom vještina i sigurnosnih navika, od najranije mladosti pa do potomak dobi, ne samo da se postiže i održava aktualnost u sustavu cestovne sigurnosti, već prije svega omogućuje njegovo kvalitetno i učinkovito funkcioniranje.

OSVRT NA STRADAVANJA DJECE U PROMETU

Djeca su nedvojbeno jedna od najrizičnijih skupina sudionika u prometu.

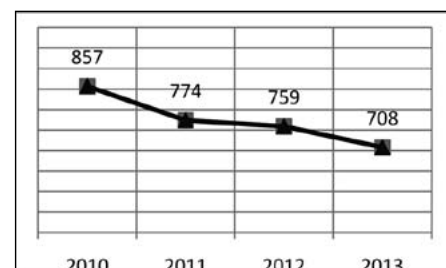
Slika 1.
Broj poginule djece u PN-ama na cestama u RH od 2008. do 2014. godine
Izvor: MUP RH, Bilten o sigurnosti cestovnog prometa

Prema izvješćima Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) i Fonda Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF) u zemljama Europske unije (EU), gdje je zaštita i sigurnost sudionika prometa bolja nego u ostalom dijelu svijeta, svaka peta smrt djeteta posljedica je prometne nesreće (4). U istom izvješću predviđa se da će do 2030. godine prometne nesreće biti peti najčešći uzrok smrti i sedmi najčešći uzrok trajnog invaliditeta. Izvješća o broju djece stradale u prometnim nesrećama (PN-ama) na europskim i hrvatskim prometnicama pokazuju da je situacija iz godine u godinu sve bolja, što je velikim dijelom rezultat velikog broja kontinuiranih preventivnih aktivnosti.

ODGOVORNOST RODITELJA ZA SIGURNOST DJECE

Lepeza odgovornosti za stanje sigurnosti cestovnog prometa vrlo je široka. Kad apostrofiramo djecu - sudionike u prometu - spominjemo tri skupine, a to su: djeca putnici u automobilima ili autobusima, djeca pješaci i djeca biciklisti. Odgovornost za sigurnost djece u automobilu (počevši već od prijevoza djece iz rodilišta pa nadalje), snose uglavnom roditelji. Statistički podatci o stradavanju djece u prometnim nesrećama govore kako je najviše djece na našim cestama stradavalo tijekom prijevoza u automobilima, kao putnici (5). Vrlo vjerojatno dio te djece ne bi stradao da su se roditelji pridržavali propisa. Izmjenama Zakon o sigurnosti prometa na cestama propisuje se način prevoženja djece u automobilima, ovisno o njihovoj visini (6).

HAK je 2013. godine proveo terensku provjeru načina prijevoza djece u automobilima (metodom brojanja

Slika 2.
Broj poginule djece u PN-ama na cestama EU od 2010. do 2013. godine
Izvor: CARE Database

Slika 3.
Prelazak ceste između parkiranih vozila

Slika 4.
Sigurno u školu s HAK-om u Zagrebu

Slika 5.
Praktični dio natjecanja

prometa). Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti u kojoj mjeri roditelji poštuju odredbe ZOSPC-a i vode računa o sigurnosti svoje djece. Rezultati su pokazali da je u 67% slučajeva prijevoz djece bio nepropisan i nadasve opasan: djeca su sjedila u autosjedalima, ali nisu bila vezana; prevozila su se na prednjim sjedalima, iako nisu bila propisane visine i nisu bila vezana; bila su vezana sigurnosnim pojasom koji im je zbog nedostatne visine prelazio preko vrata; stajala su u sredini između vozačkog i suvozačkog sjedala ili su sjedila nevezana iako je pokraj njih bila prazna dječja autosjedalica. Ovo snimanje prometa objavljeno u Reviji HAK očito je rezultat nepoštivanja propisa, posvemašne odsutnosti roditeljske odgovornosti za sigurnost svoje djece za vrijeme vožnje, odnosno ignoriranja opasnosti i rizika koji je prisutan u svim evidentiranim slučajevima (7). Da bi se promijenilo ovakvo stanje, HAK već niz godina provodi preventivne aktivnosti kojima nastoji senzibilizirati javnost, a roditelje i njihovu djecu predškolske dobi upoznati s propisnim i sigurnim načinom prevoženja u automobilu, ali i upozoriti na moguće neželjene posljedice.

Ne manje važan je i sam problem s kojima se susreću odgovorni roditelji pri kupnji odgovarajuće dječje autosjedalice. Tržište danas nudi zaista veliki broj autosjedalica različitih proizvođača, oblika, kvalitete i cijene. U namjeri da roditeljima pruži potpunu informaciju i savjet koju sjedalicu izabrati za svoje dijete, HAK dva puta godišnje u Reviji HAK i na svojim web stranicama objavljuje rezultate vrlo detaljnih testova dječjih autosjedalica koje provodi Njemački autoklub (ADAC) (8, 9). Testiranja ADAC-a su izuzetno cijenjena jer se svako testiranje provodi po više kriterija

(sigurnost, jednostavnost postavljanja i korištenja, ergonomija sjedalica, čvrstoća, završna obrada, lakoća održavanja i sadržaj štetnih sastojaka). Osim objava rezultata testiranja, u HAK-u je osmišljen i tiskan letak s osnovnim informacijama o propisnom i sigurnom korištenju autosjedalica, koji se u edukativno - preventivnim akcijama i aktivnostima dijeli roditeljima i vozačima.

INTERAKTIVNA RADIONICA "VIDI I KLIKNI"

Jedna od aktivnosti HAK-a na prevenciji nesreća djece najstarije vrtićke dobi i prvih razreda osnovne škole provodi se od 2012. godine pod nazivom Vidi i klikni. Program, interaktivnu radionicu osmislila je i razvila austrijska tvrtka Test and Training, a HAK je otкупio licencu za provođenje programa u desetgodišnjem razdoblju. Metodom učenja činjenjem, pokazivanjem i vježbanjem, u igri i u kontroliranim sigurnim uvjetima, djeca usvajaju praktična znanja, uče prepoznati karakteristične rizike i opasnosti kojima su izložena u prometu i s kojima će se susretati za vožnje automobilom, pješaćenja gradskim ulicama ili pri prelasku preko ceste (Slika 3).

Program se sastoji od tri didaktička modula. U prvom modulu u ulozi pješaka, uz pomoć moderatora djeca uče: kako se propisno i sigurno kretati nogostupom i kako na siguran način prelaziti cestu na raskrižju korištenjem "zebre", kako prelaziti kolnik kada se prometom upravlja semaforima, kako uočiti opasnost i prepoznati znakove koje u prometu daju vozači automobila pješacima (pokazivači smjera, znak rukom) pri prolasku raskrižjem, kako uspostaviti vizualni kontakt / komunikaciju pješak - vozač,

kako reagirati na opasnost. U drugom modulu djeca uče o rizicima prelaska ceste između parkiranih automobila i kako to učiniti na siguran način, kako vidjeti i biti viđen u prometu, što znači "crta preglednosti" (Slika 5).

Treći modul koristi električni automobil kako bi djeca naučila postupak pravilnog ulaska u automobil, korištenje dječje sjedalice i pravilno vezivanje sigurnosnim pojasom. Djeca uvidom u situaciju uče o rizicima kod naglog kočenja zbog nepropisnog i nepravilnog sjedenja i nekorištenja sigurnosnih pojaseva. Na kraju programa svako dijete dobiva na poklon božanku sa crtežima svih situacija koje su sastavni dio programa. Od početka provođenja ovog edukativnog - preventivnog programa, u interaktivnoj radionici Vidi i klikni sudjelovalo je više od 8.000 vrtićke i osnovnoškolske djece.

SIGURNO U ŠKOLU S HAK-om

Za djecu koja kreću u osnovnu školu i, mnoga po prvi puta samostalno sudjeluju u prometu, HAK u suradnji s MUP-om, AZOO-om i lokalnim autoklubovima, tradicionalno već 46 puta organizira prometnu edukativnu akciju Sigurno u školu s HAK-om. Akcija se provodi neposredno pred početak nove školske godine i njome se želi senzibilizirati i upozoriti javnost, a osobito vozače, na povećani oprez u prometu (Slika 4). Sva djeca dobivaju edukativne slikovnice o sigurnom kretanju na putu od kuće do škole, te različite sigurnosne artikle koji će ih učiniti lakše uočljivim na cesti. Vozačima i roditeljima HAK distribuira letke s upozorenjima o opasnostima koje prijete prvašićima na cesti i savjetima kako se ponašati da se te opasnosti što više umanje.

SIGURNO U PROMETU

Od 1992. godine, po 23. put za učenike osnovnih škola provodi se sigurnosno - preventivna akcija HAK-a pod nazivom: Sigurno u prometu, u suradnji s osnovnim školama, AZOO-om i NPSCP-a. Natjecanje se sastoji od teoretskog dijela (provjera znanja o prometnim propisima i sigurnosnim pravilima) te praktičnog dijela natjecanja (upravljanje biciklom prema točno utvrđenom sadržaju i u kontroliranim uvjetima). Ovo natjecanje učenika u dobi od 10 do 12 godina usklađeno je s europskim pravilima natjecanja FIA klubova.

Natjecanja se provodi na tri razine. Školska natjecanja učenika provode se u osnovnim školama. Pobjednička ekipa koju čine dvije djevojčice i dva dječaka natječe se dalje na županijskoj razini, a pobjednici (dvije djevojčice i dva dječaka) natječu se na državnom natjecanju (Slika 5). Na svim razinama natjecanja učenici mogu vježbati i polažu testove znanja on-line, na za to posebno pripremljenoj aplikaciji od HAK-a. Od ove godine učenici mogu uvježbavati vožnju u virtualnim uvjetima na 3D animaciji - atraktivnoj edukativnoj igrici, koja je također napravljena u HAK-u uz pomoć AZOO i NPSCP-a. Pobjednici na državnom natjecanju, dva najbolja dječaka i dvije djevojčice, čine ekipu Hrvatskog autokluba koja svake godine sudjeluje

na europskom natjecanju u organizaciji FIA-e. Svake godine ovo natjecanje obuhvati oko 3500 učenika u osnovnim školama.

ZAKLJUČAK

Žrtve prometnih nesreća su rezultat poremećaja u složenom sustavu ljudskih odluka i postupaka, različitosti infrastrukture i vrsta vozila. Smanjenje broja žrtava značilo bi poboljšanje ovog sustava na takav način da se pogreške sustava dogode rjeđe i/ili da ih se unutar sustava može kompenzirati, odnosno stvoriti uvjete koji će umanjiti posljedice kada se nesreća dogodi. Stoga, zaštita sudionika prometa postaje internacionalni/nacionalni problem, a ne samo ustavno pravo pojedinca da ga se zaštititi od onih koji ugrožavaju druge u prometu na cestama. Svi subjekti u društvu moraju poduzimati aktivnosti kojima će zaštititi sudionike prometa od onih koji ugrožavaju tuđe zdravlje i živote te moraju ulagati u sustave koji će to omogućiti. Hrvatski autoklub već dugi niz godina ulaže kadrovske i materijalne resurse upravo za postizanje tih ciljeva. Edukacija i prometna preventiva, poglavito za najmlađe sudionike prometa, jedan je od strateški najvažnijih ciljeva HAK-a. Sve bolja i bolja situacija u prometnoj sigurnosti naše zemlje, zasigurno je rezultat aktivnosti HAK-a i njegovih partnera i suradnika na realizaciji tih ciljeva.

LITERATURA:

1. Zakon o sigurnosti prometa na cestama Republike Hrvatske, Narodne novine br. 67/08., čl. 3. st. 2.
2. HAK, Strateški plan razvoja Hrvatskog autokluba 2010.-2014., Zagreb, 2010.
3. Vlada RH, Nacionalni program sigurnosti cestovnog prometa Republike Hrvatske 2011.-2020., Narodne novine br. 59/11., točka 6.1.4. i 6.1.6.
4. WHO, UNICEF - World report on child injury prevention, 2008.
5. MUP, Bilten o sigurnosti cestovnog prometa, Zagreb, 2013.
6. Izmjene Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sigurnosti prometa na cestama Republike Hrvatske, Narodne novine br. 92/14.
7. Revija HAK, br. 213, Zagreb, 2013.
8. Revija HAK, br. 221, Zagreb, 2013.
9. www.hak.hr